

УСТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ РАДІОЕЛЕКТРОННОГО ЗАСОБУ ЯК НЕГЛАСНА СЛІДЧА (РОЗШУКОВА) ДІЯ

Музиченко О.В.,
магістр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено проблемним питанням проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Визначено поняття, завдання, зміст зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії. В статті висвітлюється порядок проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, а також порядок використання цієї негласної слідчої (розшукової) дії в доказуванні. Проведено аналіз чинного законодавства України та деяких зарубіжних країн, зокрема: ФРН, Італії, Франції, Російської Федерації.

Ключові слова: негласна слідча (розшукова) дія, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, досудове розслідування, телекомунікаційна мережа.

Музиченко А. В. / УСТАНОВЛЕНИЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ РАДИОЭЛЕКТРОННОГО СРЕДСТВА КАК НЕГЛАСНОЕ СЛЕДСТВЕННОЕ (РОЗЫСКОЕ) ДЕЙСТВИЕ / Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина

Статья посвящена проблемным вопросам проведения установления местонахождения радиоэлектронного средства. Определено понятие, задачи, содержание указанного негласного следственного (розыскного) действия. В статье освещается порядок проведения установления местонахождения радиоэлектронного средства, а также порядок использования этого негласного следственного (розыскного) действия в доказывании. Проведен анализ действующего законодательства Украины и некоторых зарубежных стран, в частности: ФРГ, Италии, Франции, Российской Федерации.

Ключевые слова: негласное следственное (розыскное) действие, установление местонахождения радиоэлектронного средства, досудебное расследование, телекоммуникационная сеть.

Muzychenko O. V. / INSTALLATION LOCATION OF ELECTRONIC MEANS AS COVERT SECRET INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS / Law faculty of Taras Shevchenko National University, Ukraine

This article is dedicated problematic issue such a tacit investigative (detective) acts as a mounting location of radio-electronic means. The concept, objectives and content of that tacit investigative (detective) actions. The article covers the procedure for setting the location of radio electronic means and procedure for the use of tacit investigative (detective) action in proof. In particular, the author notes that the results of the installation location of radio electronic means may be embodied in the records of applications and used in the proof on the same basis as the results of other investigators (detective) actions during the preliminary investigation. The analysis of the current legislation of Ukraine and some other countries, in particular Germany, Italy, France, the Russian Federation.

The author notes that in the current Code of Ukraine into account the positive experience of other countries and introduced a new means of obtaining evidence-based information. In particular, the article draws attention to the positive aspects of the CPC Germany. Opinions of scientists analyzed for compliance with article 268 of the CPC of Ukraine other legislation. The author investigates the practice of foreign countries regarding the duty of the contract between the operator and the subscriber in the case of services using telecommunication identification card (sim-card), including in the case of the provision of prepaid expected in many countries. In particular, in Bulgaria the Law «On Electronic Communications» foresees granting document, identity, and the contract between the operator and the subscriber when buying a SIM-card, including in the case of provision of services to subscribers.

The author concludes that information on mobile subscribers and its analysis is an effective tool in the fight against crime. These changes proposed to enhance the efficiency of law enforcement agencies in solving crimes and fighting terrorism. But before you make the following changes to legislation required by law to provide effective mechanisms for the protection of individual rights against unreasonable violations by law enforcement officials.

Key words: secret investigative (search) actions, installation location of radio electronic means, pre-trial investigation, telecommunication network.

На сучасному етапі розвитку нашої держави злочинність набула досить небезпечного характеру і загрожує національній безпеці України. В даній ситуації держава повинна адекватно реагувати на швидкий розвиток злочинності і запроваджувати нові засоби боротьби з нею. Одним з таких засобів боротьби зі злочинністю є установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу.

Метою статті є внесення пропозицій по вдосконаленню унормування такої негласної слідчої (розшукової) дії як установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу на основі аналізу практики застосування її в Україні та зарубіжних країнах.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу є негласною слідчою (розшуковою) дією, яка полягає в застосуванні технічних засобів для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, у тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження (ч. 1 ст. 268 КПК України) [1].

Проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії забезпечує отримання даних, що сприятимуть оперативному розшуку особи, підозрюваної у причетності до вчинення злочину, за рахунок установлення місцезнаходження персональної радіостанції стільникового радіозв'язку. Проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії забезпечує можливість установлення місцезнаходження у визначений проміжок часу радіоелектронних засобів та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, що належать або використовувались особами, які можуть бути причетними до вчинення злочину, визнані потерпілими або свідками; або поточні координати такого радіоелектронного засобу у просторі й часі [2, с. 678].

Отже, проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії дозволяє вирішити розшукове завдання по встановленню факту знаходження у певному місці та часі конкретної особи, якій належить та (або) знаходиться у її користуванні радіоелектронний засіб та інший радіовипромінювальний пристрій, активований у мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, який використовується окремою

особою, як правило, здійснюється для реалізації окремих завдань кримінального провадження, зокрема, забезпечення проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, або ж заходів із затримання підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину [3, с. 248].

З цього приводу В.Г. Уваров вказує, що зазначені дії мають скоріше оперативно-розшуковий ніж кримінально-процесуальний характер. Вони включають оперативно-розшукові методи, пристосовані для отримання здебільшого не доказової, а орієнтовної, розшукової інформації, інформації швидкоплинної, необхідної не для доказування, а для затримання підозрюваного, запобігання новим злочинам, забезпечення безпеки правоохоронців під час здійснення операції затримання тощо. Тому відповідні дії можуть і бути регульовані законодавством України про оперативно-розшукову діяльність [4, с. 136].

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому КПК України. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу в цьому випадку додатково мають бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дають змогу унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання (ч. 1, 2 ст. 268 КПК України) [1].

Такими ідентифікаційними ознаками можуть бути:

- номер абонента в телефонній мережі загального користування у форматі код країни – код зони або оператора – номер абонента в мережі;
- міжнародний ідентифікаційний номер мобільного терміналу (IMEI);
- міжнародний ідентифікаційний номер мобільного абонента (IMSI) [2, с. 678].

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у випадку, передбаченому ч. 1 ст. 250 КПК України, тобто у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу може бути розпочато до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. Відповідно до встановленого порядку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з клопотанням до слідчого судді. Згідно з вимогами ст. 248 КПК України слідчий суддя розглядає таке клопотання. Якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії, то її проведення повинно бути негайно припинено. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому ст. 255 КПК України. За умови, якщо рішення про проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу приймається слідчим, він відповідно до вимог статей 110 та 251 КПК України виносить відповідну постанову та узгоджує її з прокурором.

За результатами проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії слідчий, або особа уповноваженого оперативного підрозділу органів внутрішніх справ, якій було доручено проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу в порядку п. 3 ч. 1 ст. 40, ч. 6 ст. 246 КПК України, складає протокол відповідно до вимог ст. 104-107, 252 КПК України, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Протокол про проведення негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше ніж через 24 години з моменту припинення цієї дії передається прокурору. Прокурор вживає заходи щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшуко-

вих) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні (ст. 252 КПК України) [1].

Також, необхідно зазначити, що статистичні дані свідчать про те, що установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу є найбільш поширеною негласною слідчою (розшуковою) дією, зокрема за період з 20.11.2012 по 15.10.2013 органами внутрішніх справ було проведено 19659 таких заходів [5].

Як висновок, можемо зазначити, що в чинному КПК України враховано позитивний зарубіжний досвід і запроваджено новий засіб отримання доказової інформації. Зокрема, можемо звернути увагу на певні позитивні моменти в КПК ФРН. Так, відповідно до § 100і (Заходи щодо мобільних апаратів) КПК ФРН за допомогою технічних засобів можуть установлюватися номери апаратів і карток, а також для попереднього затримання або арешту злочинця на підставі ордеру на арешт або наказу про примусове поміщення в медичну установу – місце, де розташований активований мобільний апарат [6].

Отже, запровадження даної негласної слідчої (розшукової) дії є позитивним кроком законодавця. Але виникає запитання: чи не суперечить ст. 268 КПК України іншим законодавчим актам? Зокрема, як зазначає М.А. Самбор: «На сьогоднішній день існує неврегульованість правових питань, пов'язана із проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, які порушують право на таємницю телефонних розмов, гарантоване ст. 31 Конституції України, а також право на невтручання в особисте життя людини, законодавчо закріплене та гарантоване Основним законом держави» [7, с. 79]. Науковець зазначає, що п. 16 ч. 1 ст. 32 Закону України «Про телекомунікації», визначаючи права споживачів, встановлює норму, якою констатує, що телекомунікаційні послуги, які надаються знеособлено (анонімно), розшифровці не підлягають [8]. Послуги мобільного зв'язку можуть надаватися на підставі купівлі карток мобільного зв'язку (sim-карток та ін.). У цьому випадку відсутній будь-який письмовий договір, а послуги мобільного зв'язку надаються за наявності грошових коштів на рахунку картки мобільного зв'язку. Абонент не персоніфікований [9]. Отже, послуги рухомого (мобільного) зв'язку, які надаються на підставі мовчазної згоди оператора та за умови відсутності письмового договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, у якому чітко визначаються сторони такого договору, а також, враховуючи особливості договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку як договору публічного, який наділений ознаками приєднання та виражається у публічній пропозиції оператора (провайдера) послуг рухомого (мобільного) зв'язку надавати всім без винятку, хто бажає отримати такі послуги без конкретизації та персоніфікації споживача, слід розуміти як ті, що надаються знеособлено, оскільки відсутня інформація про споживача як фізичну особу.

На підставі вищезазначеного М.А. Самбор робить висновок, що проведення негласної слідчої (розшукової) дії, передбаченої ст. 268 КПК України відносно абонентів – споживачів послуг рухомого (мобільного) зв'язку, є таким, що прямо порушує права людини і громадянина на недоторканість особистого життя, оскільки відсутні юридичні гарантії від свавільного втручання у спілкування осіб, які не мають жодного стосунку до кримінальних проваджень та кримінального процесу взагалі. Також він пропонує запровадити виключно письмову форму договору про надання послуг (рухомого) мобільного зв'язку. До часу запровадження таких змін проведення негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених ст. 268 КПК України, слід призупинити, а ті, що вже проведені, і їх результати долучені до матеріалів кримінальних проваджень, визнати такими, що є недопустимими як докази у кримінальному провадженні [7, с. 80].

Необхідно зазначити, що 16 січня 2014 року Верховна Рада України підтримала проект закону № 3879 «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суд-

дів» та процесуальних законів про додаткові заходи захисту безпеки громадян». Відповідно до цього Закону вносились зміни, зокрема і до Закону України «Про телекомунікації», а саме: ч. 2 ст. 63 доповнили пунктом 11 такого змісту: «11) надання телекомунікаційних послуг із використанням ідентифікаційних телекомунікаційних карток здійснюється на підставі укладеного між оператором телекомунікацій і споживачем телекомунікаційних послуг договору в порядку, передбаченому законодавством;» [10]. Тобто, SIM-карти у мобільних операторів потрібно було купувати лише на підставі письмового договору з оператором телекомунікацій. Але вже 28 січня 2014 року ці зміни були скасовані на підставі Закону України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України» № 732 – VII від 28 січня 2014 року і в подальшому Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року» № 767-VII (767-18) від 23 лютого 2014 року [11, 12].

Щодо практики зарубіжних країн, то встановлення обов'язку укладення договору між оператором та абонентом у випадку надання послуг із використанням ідентифікаційних телекомунікаційних карток (sim-карток), в тому числі у випадку надання послуг з передплаченого зв'язку, передбачається в багатьох країнах світу. Зокрема, в Болгарії Закон «Про електронні комунікації» передбачає обов'язкове надання документа, що посвідчує особу, а також укладення договору між оператором та абонентом при придбанні SIM-карток, в тому числі у випадку надання послуг з передплаченого зв'язку. В Греції відповідно

до Закону № 3783/2009 усі власники передплачених SIM-карток повинні зареєструвати їх персональну інформацію у мобільного оператора. У разі нерестрації персональної інформації, передплачений номер деактивується. Придбання SIM-карти в Італії вимагає подання належних ідентифікаційних даних, таких як чинний паспорт або Європейська ідентифікаційна картка. Ресстрація SIM-карти вимагається урядом Італії перед активацією сервісних послуг. Це може бути зроблено з використанням паспорта під час придбання SIM-картки. В Швейцарії SIM-картка може бути придбана лише у разі персональної ресстрації з дійсним паспортом або ідентифікаційною карткою [13]. В Російській Федерації продаж SIM-картки за паспортом було запроваджено ще в 2005 році. Зокрема, купити в Росії SIM-карту можна тільки в спеціально обладнаних торгових точках, паспортні дані вносяться в договір, копію якого протягом 10 днів з моменту покупки направляють оператору стільникового зв'язку. А сам оператор повинен перевірити достовірність відомостей про нового абонента [14].

Як висновок, можемо зазначити, що інформація про абонентів мобільного зв'язку та її аналіз є ефективним засобом боротьби зі злочинністю. Зазначені зміни запропоновані з метою посилення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо розкриття злочинів та боротьби з тероризмом. Але перед тим як вносити такі зміни до законодавства потрібно на законодавчому рівні передбачити ефективні механізми захисту прав особи від необгрунтованих порушень з боку правоохоронних органів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року №4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2012. – 768 с.
3. Керевич О. В. Правовідносини слідчих та оперативних підрозділів під час установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу // О. В. Керевич / Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 244-249.
4. Уваров В. Г. Проблеми негласних слідчих (розшукових) дій // В. Г. Уваров / Право і суспільство. – 2013. – № 3. – С. 134-140.
5. Дані щодо практики застосування нового Кримінального процесуального кодексу України за період з 20.11.2012 по 15.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.kiev.ua/news/2013/11/doc13/gpu1.pdf>.
6. Кримінально-процесуальний кодекс Німеччини від 01 лютого 1877 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://www.pravo.org.ua/files/_(1).pdf).
7. Самбор М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані із зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу : підстави для проведення та умови гарантування прав і свобод людини і громадянина як споживача послуг рухомого (мобільного) зв'язку // М. А. Самбор / Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 1 (4). – С. 50-58.
8. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 року № 1280-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>.
9. Єфремова К. В. Актуальні проблеми правового регулювання відносин із надання послуг мобільного зв'язку // К. В. Єфремова / Право та інноваційне суспільство : електронне наукове видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2013/11/Yefremova.pdf>.
10. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів про додаткові заходи захисту безпеки громадян : Закон України від 16 січня 2014 року № 3879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/721-18>.
11. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України : Закон України № 732 – VII від 28 січня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/732-18/paran2#n2>.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року : Закон України N 767-VII (767-18) від 23 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/767-18>.
13. Встановлення обов'язку укладення договору між оператором та абонентом у випадку надання послуг із використанням ідентифікаційних телекомунікаційних карток (sim-карток) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zakonoproekt.org.ua/vstanovlennya-obov_yazku-ukladennya-doghovoru-mizh-operatorom-ta-abonentom-u-vypadku-nadannya-poslugh-iz-vykorystannyam-identyfikatsijnykh-telekomunikatsijnykh-kartok-sim-kartok.aspx.
14. SIM – карти по паспортам : опыт России [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.bigmir.net/ukraine/786670-SIM-karty-po-pasportam--opyt-Rossii>